

Sulam tantsust ja pantomiinist

Hasmik Markosjan

Tragöödia "Romeo ja Julia" on maailmakirjanduse üks kõige "balletlikumaid" teoseid. Ei tasu siis imestada, et Prokofjevi geniaalse muusika nähtav koreograafilisus on inspireerinud paljusid 20. sajandi teise poole suuri ballettmeisterid. Lavrovski, Ashton, MacMillan, Cranko, Grigorovitš, Vinogradov, Nurejev jt. Selle balleti poole pilgu pööranud koreograaf võib olla peaaegu kindel, et tema tööd saadab edu.

Mai Murdmaa lavastus on välja peetud traditsioonilises laadis. Etenduse kompositsioonilise ülesehituse põhimõtteks on peaaegu puuduvad piirid tantsunumbrite vahel. (Hõlpsasti võib eristada üksnes karnevalistseeni rahvalikke tantse.) Ka numbrite sees on pidevalt poolpantomiimilisi üleminekuid. Läbiva tegevuse kontseptsiooni on kasutatud, viljelemata "tegevuslikku tantsu", vaid "tants-pantomiimi", ning seda lühikeste, mitte venitatud fragmentide kaupa. Sellest vaatevinklist kõige vähem veenis III vaatus. Kui esimeses kahes vaatuses kindlustas läbiv tegevus pideva ja loogilise, kuid mitte tõtliku arenemise algusest finaalkpunktini, siis II vaatuses kujunes ameerikalik *action* ülearu määravaks, süžee hakkas liikuma peadpööritava tempoga, ja nii veider kui see ka pole, etenduse pinge sellest ei tõusnud, vaid langes. Ma ei hakka juhtima tähelepanu kupüüridele muusikas — nii toimivad kõik ballettmeisterid —, kuid

mulle paistab, et tasunuks viia vaatajat pisut aeglasemalt etenduse kulminatsiooni poole, andes kangelastele rohkem aega mõtiskluseks, kõhkluseks ja läbielamiseks. Balletis on loomulik esitada sündmustikku emotsioonide kaudu.

Süžeeiliselt tundus huvipakkuv Romeo osavõtt esimesest tänavakaklusest, mis hajutas ettekujutuse temast kui "mammapojust". Huvitav oli ka Mercutio-Tybalti liini arendus. Nende tüli sai alguse juba esimese vaatuses alguses ja jätkus ballil, nii et duellistseeni oli vaatajale jäänud mulje ammusest vihaenust. Ehkki Mercutio pole Montecchi, võis tal ju suure löömamehena tõepoolest olla Tybaltiga arveid klaarida. See pöörab küll pahupidi Shakespeare'i duellipõhjuse (praegune Mercutio mitte ei kaitse Romeot, vaid seisab enda eest), kuid kokkuvõttes vaid õilistab peategelast. Seevastu teine Shakespeare'i parandus tekitab hämmingut. Pean silmas vihjet leedi Capuletti ja tema vennapojade liig lähedastele suhetele. Kas oli see insinuatsiooni tarvis, motiveerimaks leedi Capuletti lavalettoomist II vaatuses traagilises finaalis? Kuid selle stseeni muusika on nii hingetungiv, võibolla mõjuvaim terves balletis üldse, et oleks eelistanud leinamas näha emba-kumba peategelast, mis võimaldanuks lisada jooni nende karakterile. Duellile eelneval "Surmatantsul" oli järgnevate sündmustega pigem mõtteline kui teostuslik seos.

Balleti plastika kujutas endast õnnestunud sulamit tantsust ja pantomiimist. Osa leide polnud seotud mitte tantsuga, vaid žestisümbolika. Seda oli näiteks Romeo ja Julia

esimene, vooreslik suudlus (sõrmed esmalt teineteise ja siis enda huultel), seda oli ka rõdustseeni algus, kus kangelased kuidagi ei ulatunud kätega teineteiseni. Harilikult on Murdmaa ikka leidlik olnud paaristantsuseades, seekordki nägime hulgaliselt piltilusaid staatilisi poose; tõsi, vähem oli dünaamilisi üleminekuid. Peategelaste tants polnud eriti keeruline, peamiselt oli kasutatud hüppelekkikat, kuid sellega, mida nõuti, tuli terve trupp, solistidest kuni kordeballetini tehnilises mõttes täiesti toime. Paraku ei võimalda Shakespeare'i tegelaskujude spetsiifika ja Murdmaa seatud žanristseeni rohkus ehitada kogu rolli üles ainult "jalgadele". Mängulises mõttes pidasid artistid küll kinni üldskeemist, kuid olid nüansivaesed.

Veetleva mulje jätsid peaosalised, Molly Smolen ja Tiit Helimets. Võlusid nii nende noorus kui ka hellus, millaga nad teineteise suhtusid. Molly Smolen on paindlik baleriin, tal on kerge hüpe ja kõrge samm. Smoleni Julia oli siiras ja naiivne, kuid see polnud mõni habras "vaim", vaid igati isurataav, elurõõmus tüdruk, kes ei jõudnudki nagu kord ja kohus aru saada, mis siis ikka tema ümber toimub, ja hukkus, õieti elu alustamatagi. Helimetsa Romeo veetles nii välimusest kui ka tantsuliselt (tõsi, tantsija on pisut massiivne, mis hoolimata kaasasündinud plastilistest võimetest teeb ta kohati kohmakaks). Kõige enam sobisid talle ilusad lahtised hüpped. Põrs veenev polnud Helimetsa kättemaksu-meeleheide, kuid see-eest esitas ta erakordselt liigutavalt kõik armu-duetid ja lõpustseened surnuaial. Etenduse

nõrgimaks lüliks osutus Ivar Eensoo Tybalt: faktuurilt imposantne, kuid liiga külm, vaospeetud, ei kujunenudki temast vääriolist anti-poodi Mercutiole. Teinekord pole laval ilma vastava temperamendita midagi peale hakata.

Balleti üheks peategelaseks kujunes huumoritundega skeptik Mercutio (peale Shakespeare'i on sellele tõlgendusele kaasa aidanud ka Zeffirelli kuulud film). Nimme Mercutio jaoks olid seatud koloriitsed pantomiimistseenid, näiteks misantsseen Amme ja Benvolioga, mis tõi meelde Nurejevi Pariisis tehtud lavastuse. Vitali Nikolajev püüdis küll kogu väest, kuid roll on miimiliselt ja plastiliselt nii mitmekesine, et nõuab lausa juveliirset näitlejatööd.

Kujunduses avanes meie pilgule improviseeritud keskaegne loss, mille konstruktsioon võimaldas tuua tegevuse eri vertikaalsetele tasapindadele ja trepikäikudesse. Kuid Estonia lava on väike ja kujundus võttis ta niimoodi lausa pihtide vahele. Teisalt, kes teab, äkki oli kunstnikul mõttes just edastada seda rõhuvat atmosfääri, kus on raske isegi hingata. Küllap ei ahenenud ilmaasjata Julia ees piluni läbipääs kahe seinavahe II vaatuses lõpus.

Kostüümide värvigamma polnud kõige köitvam, rüütlite tantsu rüüd mõjusid ülearu pompossetena (õnnestunud oli atribuutika, tõrvikute kasutamine selles stseenis).

Võib kindlalt öelda, et "Romeo ja Julia" uuele lavastusele Estonias on tagatud publiku-, järelikult ka kassamenu.

Tõlkis Kalle Käsper